

 evre sorunları

FETHİ K M RC O LU

 n . Yük. Müh.

hayatı tehdit eden
büyük tehlike

" evre" soyut bir kavram olmadığı gibi hiç kuşkusuz estetik ve kişisel bir zevk konusu da değildir.

 nsan ki ili ini büyük ölçüde çevresinin etkisinde geliştirir. Fizik yapımız, ruh ve beden sa lı ımız, kültür ve uygarlık seviyemiz, yapma, yaratma yeteneklerimiz, ya antımız hatt  hayatta kalabilmemiz ya adı ımız çevreyle doğrudan doğruya ilgilidir ve onun etkisi altındadır.

Bütün bu sayılanların en iyi bir biçimde gelişebilmesi yer yüzünün doğal düzeninin sağlıklı olarak fonksiyonunu yürütmesine bağlıdır.

Çevrenin bozulması yeni bir olay değildir ama doğal düzenin de i tirilmesinin kritik ve tehlikeli bir düzeye hızla gelmesi özellikle ikinci dünya savaşı yıllarında ba lamı  ve bu gün çözümlenmesi kaçınılmaz en önemli bir sorun haline gelmiştir.

Dünya nüfusunun s r tle artması,  ehirle me, t knolojinin bir patlama halinde büyük ölçülerde gelişmesi ekonomi büyümesinin getirdiği olanaklar ve yeni hayat biçimleri  evre sorunlarının önemini arttırıcı rol oynamı , tehlikeli bir duruma gelmesinde etken olmuşlardır. Zira :

Bütün bu olayların ka ınılmazlı ı hızı ve sağladıkları yararların b y kl  u karşısında neden oldukları zararları önleyici ve ortaya çıkardıkları sorunları çözümleyen tedbirlerin alınması ihmal edilmiştir.

Uygar ulusların uzmanları, geçte olsa, durumu tesbit etmiş ve değerlendirerek halk oylarını ve sorumlularını uyarmı  bulunmaktadır.

Konu dünyanın geleceği yönünden okadar büyük önem taşımaktadır ki bütün devletlerde  evre sorunları, çözümlenmesi gerekli başlıca problem olmuş, üzerine önemle e ilini tir. Söz gelişi Birleşik Amerika'da 1970 de iki kanun çıkarılmıştır.

1 nci kanuna göre Cumhurbaşkanı tarafından, bir konsül kurulmuş  evre sorunlarının durumu tesbit edilerek bir rapor hazırlanmış ve bu konuda yürütülecek Ulusal Politika tesbit edilmiştir. 2 nci kanunla Federal h k met ve Eyalet devletlerini kapsayan icraatı yapacak te kil t ve alınacak tedbirler saptanmıştır. Te kil t n en üst kademesi olan konsül do ruca Ba kana karşı sorumludur. Başta İngiltere, Almanya ve Rusya olmak üzere diğer pek çok devletler benzeri şekillerde konuyu önemle ele almışlardır. Birleşmiş Milletlerde de çeşitli komiteler teşkil edilerek bilgi a ı veri i ve hep birlikte alınması gerekli tedbirlerin ve i birli inin sağlanması çalışılmaktadır.

"Çevre Sorunları" deyimini ile tanımlanan bu problemler nelerdir bunları belirtelim :

A. KİRLENMELER :

- 1 — Suların kirlenmesi
- 2 — Hava kirlenmesi

B. DOĞAL KAYNAKLAR :

- 1 — Enerji
- 2 — İnşaat, Madenler
- 3 — Rekreasyon.

C. İKLİM VE HAVA :

D. ÇÖPLER VE YİTİRİLEN MALZEME

E. RADYASYON

F. SOSYAL SORUNLAR :

- 1 — Trafik
- 2 — Gürültü
- 3 — Nüfus artışı, Sanayileşme, Şehirleşme, Ekonomik büyüme.
- 4 — Yerleşme ve Arazinin kullanılması.
- 5 — Vatandaşlık ve birlikte yaşamının koşulları .

Bu problemlerin ayrı ayrı incelenmesi sonucunda :

Uygar bir ülke, sağlıklı bir millet olabilmenin ve ilerdeki kuşaklara yaşanabilir bir dünya bırakmanın hiç gecikmeden ve bilinçli olarak çevre sorunları üzerine eğilmeyi zorunlu kıldığı açık olarak görülecektir.

Başarı için 1 inci şart hiç kuşkusuz, halkın eğitimi, bilinçlendirilmesi ve konuya sahip çıkmasının sağlanması olacaktır.

2 nci olarak, bilgili, yetenekli, dünya ve yurt problemlerini, teknik ilerlemeleri ve gelişmeleri takip eden teknik elemanlardan oluşan bir teknik güce sahip olmak lâzımdır. Çünkü bütün bu sorunların çözümünde en büyük görev onlara özellikle Devlet Kuruluşlarında çalışan teknisyenlere düşmektedir.

Özel sektör birazda tabiatı gereği olarak, en ucuza mal etmek ve en çok kâr sağlamak ilkesini ön plânda tutar. Oysa ki çevre sorunlarının gerektirdiği tedbirler ve kısıtlamalar maliyeti artırıcı, keyfi davranışlara izin vermeyen, ülkenin geleceğine, sağlığa doğaya ve doğal kaynaklara zarar verecek uğraşlarla büyük kârlar sağlamayı önleyici nitelikte olacaktır.

Sanayileşme çabası içinde olan geri kalmış ülkelerde durum çok kez daha büyük önem taşır. Zira sanayileşmenin gayesi, ekonomik gelişme ve halkın refahını ve sosyal adaleti gerçekleştirmek değilmiş gibi, ortam "sanayileşmek için sanayi kurma" durumuna dönüşebilir şehircilik ve tekniğe aykırı bir yapıyı veya uzun sürede ulusal ekonomiye sağlayacağı yararların neden olabilecek zararları karşılamayacağı, bilinçli bir inceleme ile saptanacak nitelikte bir sanayi kuruluşunu bir fabrikayı eleştirmek, yersiz ve haksız ithamlarla karşılaşır ve eleştiriciler adeta yurdun kalkınmasını istememekle suçlandırılabilir.

Hatta sanayi kurmak olanaklarına sahip kişiler daha büyük kazanç hırsı içinde hükümetlerden azami tavizler koparmak için topluma bir lütuf yaptıkları pozuna girerler.

Bu günün sanayileşmiş ileri ülkelerinde de son yüz yıl içinde bu olayların cereyan ettiği bilinen bir gerçektir, ve ekonomi literatürüne de geçmiştir. Nitekim çevre sorunları konusunun, öneminin uzmanlar tarafından tesbit edilip açıklanması, birçok durumda gözle görülür hale gelmesi sonucunda, bu ülkelerin devletlerinin gerekli kanunları çıkararak sıkı bir kontrol sistemi kurmaları üzerine onların sanayicileri, bazan doğrudan doğruya, bazan da yerli firmalarla ortaklık halinde henüz bu bilince varamamış ekonomik yönden geri kalmış ülkelerde çalışmayı fabrikalar kurmayı tercih etmektedirler.

Bu suretle, kendi ülkelerinde yapamadıkları, doğayı tahrip ve çevreye verecekleri zararlara aldırmadan daha ucuza maletmek daha çok kâr sağlamak üstelik ilâve bir pazar

kazanmak olanağına sahip olmak istedikleri açıktır. Bu gerçekleri bilen örneğin İtalya, Fransa vs. bir kısım kültür seviyesi yüksek devletlerin bu gelişime karşı gereken tedbirleri aldıkları ve bu yönde kanunlar çıkardıkları dünyadaki ekonomik ve sosyal gelişmeleri takip eden herkeze malumdur.

Yanlış anlaşılmalara neden olmaması için şunu belirtmeliyim ki: Yukardaki açıklamalarımın yabancı sermayenin zararlı olacağı ve reddedilmesi gerektiği anlamına geldiği zannedilmesin. Yabancı sermaye ve kuruluşlar, hiç kuşkusuz geri kalmış milletlerin sanayileşme ve kalkınmalarını bir an önce gerçekleştirmekte ileri teknikten yararlanmakta kullanabilecekleri ve kullanmaları faydalı olabilecek bir araçtır. Ancak kullanılacağı yerleri, sanayi ve ulusal ekonominin büyümesini sağlayacak nitelikte olması, tesislerin çevre sorunları yönünden hertürlü tedbirler alınarak en modern tekniğe göre kurulması her iki tarafın menfaatlerini adil ve eşit değerinde sağlayan bir anlaşmayla alınması şartlarının öncelikle sağlanması gerekir. Bu şartlar sağlanmadan gelecek sermayenin kabul edilmesi söz konusu olmamalıdır. Örneğin yukarıdaki hususlar sağlanarak gelen, ve çiftçiye ithal bedelinin altında bir bedelle araç temin edecek, ziraat makineleri imal eden bir fabrikanın yabancı sermaye ile kurulmasını temin etmek ülke ekonomisine ve kalkınmasına şüphesiz çok yararlı olur ve şayanı arzudur. Ama meselâ bir çikolata fabrikasının döviz kaybettirmekten ve pazar olmaktan başka ülke ekonomisine ve kalkınmasına yararını göstermek mümkün olmasa gerektir.

Açıklamalarımın devletın yetenekli teknik elemanları bünyesinde toplayan bir teknik güce olan ihtiyacının belirlendiğini zannedirim.

Başarı için 3 üncü şart ise, Başbakanlığa bağlı ve bütün bakanlıkları kontrol edecek, çalışmalara yön verecek ve takip edilecek politikayı tesbit ve uygulayacak, gerekli bütün yetkilerle teçhiz edilen ve sorumluluğu yüklenecek bir organizasyonun kurulmasıdır.

Çevre sorunları ileri ülkelerde başlı başına bir bilim dalı olarak değerlendirilmekte bir uzmanlık konusu sayılmaktadır.

Henry David Thoreau, George Perkins Marsh, John Muir, Gifford Pinchot, Aldo Leopold ilk defa tehlikeyi gören incelemeler yapan yayınlanan yazıları, uyarıcı raporları ile Birleşik Amerika devletleri idarecilerini, halkını ve dünyanın diğer ülkeler ilim adamlarını uyaran teknisyen ve bilim adamlarıdır.

Burada, yazıları ve bu konudaki kitapları ile Uluslararası ün kazanan çevre sorunları uzmanı Barry Commonner'in adını da belirtmek istiyorum. Bu zevatin ve bu konuda çalışın ve öncülük eden, belirtmediğim, değerli diğer uzmanların dünyadaki yaşamın mahvolmaktan kurtarılması yönünden yaptıkları çalışmalar ve katkıları dolayısı ile adlarının insanlığın gelecek kuşakları tarafından saygı ve minnetle anılacağı, gerek ilim çevreleri gerekse ileri ülkelerin en yüksek kademedeki yöneticileri tarafından ifade edilmektedir.

Sonuç alabilmek için çevre sorunlarının bir bütün olarak ele alınması gerektiği çünkü yukarıda saydığım bütün bu sorunların birbirleriyle çok yakın, veya dolaylı olarak, ilgili olduğu bir gerçektir.

Özlenen ve Büyük Atatürk'ün bizlere ilke olarak saptadığı "İleri uygarlık düzeyine ulaşmış, sağlıklı müreffeh, sosyal adaletin ve olanak eşitliğinin sağlandığı bir toplum" haline gelebilmemiz için konuyu en büyük bir önemle derhal ele alarak çözümlenmeye çalışmak zorunda olduğumuz kesin inancında olduğumu belirtmek isterim. Bu takdirde başarı sağlayacağımızda ise kuşku yok, çünkü: Toplumumuzun bu günün teknik yönden büyük başarılar sağlamış ileri ülkeler toplumlarında yitirilmiş pek çok yüksek hasletlere henüz sahip olduğuna ve bu problemleri çözümleyecek yetenek ve yurtseverlikte değerli teknisyenlerimiz bulunduğu inaniyorum. Yeterki bunlardan yararlanmak sağ duyusunu gösterelim. Türkiye'de çevre sorunları özellikle çevre kirlenmesi üzerinde son zamanlarda yapılan yayınlar, birçok kuruluşların yaptıkları çalışmalar ümit verici niteliktedir ve yarımda yanılmadığını gösteren belirtilerdir. Sorumlu idarecilerimizin ve iktidar yetkililerinin, konunun sadece bir sağlık konusu değil, aslında büyük ölçüde teknik bir konu olduğunu, politikanın dışında ve üstünde tutulması gerektiğini, tesbit etmeleri ve bu yönden ele alarak gerekli atılımları yapmaları gerektiği kanısındayım.